

ценностными ориентирами и критериями деятельности студентов и преподавателей. Предложены некоторые педагогические технологии обучения и подготовки к будущей профессии с учетом ее специфики, интересов и запросов студентов.

Ключевые слова: педагогическая технология обучения, гибкие педагогические технологии, концентрированная технология обучения.

CONCEPTUAL AND THEORETICAL STANDPOINTS AND METHODOLOGICAL GUIDELINES ON THE ORGANIZATION OF EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATION

I.V. Chepiga

The article presents the main points of formation of methodological and psycho-pedagogical positions on the organization of flexible technologies in the educational process of students in accordance with the new value orientations and criteria of students' and teachers' activity. Some pedagogical technologies of training and preparation for the future profession in view of its specific character, students' interests and needs.

Key words: pedagogical technology of training, flexible pedagogical technologies, concentrated training technology.

Чепига Ігор Віталійович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та управління освітою ПВНЗ «Краматорський економіко-гуманітарний інститут» (м. Краматорськ, Україна). E-mail: chepigaigor@yandex.ru

Chepiga Igor Vitaliyovich – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Pedagogy and Education Management of Kramatorsk Institute of Economics and Humanities. E-mail: chepigaigor@yandex.ru

УДК: 792.8+396

АВТОРСЬКІ МЕТОДИКИ – СУЧАСНИЙ ШЛЯХ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ ХОРЕОГРАФІВ

О. М. Шабаліна

У статті розглянуто досвід практичної реалізації підготовки сучасних хореографів за авторською методикою та подано аналіз умов ефективної організації навчально-виховного

процесу з відповідними до системи методологічними принципами й формами освітньої діяльності.

Ключові слова: авторська методика, сучасна хореографія, принцип індивідуалізації, методичний самоаналіз, технологізація, якість освіти, професійний світогляд.

Постановка проблеми та її актуальність. Сучасні умови формування професійних і особистих якостей студента-хореографа в навчальному процесі в академіях культури і мистецтв вимагають нових підходів і інноваційних методик. Це пов'язано з характером соціально-економічної ситуації в країні, стрімким розвитком усіх світових процесів, коли необхідно швидко адаптуватися до умов, що змінюються, знаходити відповіді на нові, раніше не існуючі виклики, вибудувати свою індивідуальну життєву траєкторію.

Підвищені запити сьогодення ставлять і більші вимоги до внутрішньої мотивації у формуванні індивідуальної професійної майстерності, відповідальності за доручену справу, прагнення до нового, стійкій компетентності, авторському стилю і гуманітарному світогляду молодої людини. Результат підготовки професіоналів буде ефективнішим, відмічає Ю. А. Герасимова [2], якщо в навчальний процес впроваджувати нові авторські технології, побудовані на інтеграції духовно-особистісного, соціально-психологічного і технологічного компонентів.

При цьому в умовах інтеграції національних освітніх систем у світовий процес становлення нового гуманітарного простору надзвичайно важливим є завдання збереження традицій вітчизняної національної хореографічної школи, специфіки темпів і динаміки її розвитку, врахуванню реальних ресурсних можливостей, особливостей українського менталітету. І як результат – підготовка професіоналів і духовних людей.

Найважливішим засобом розвитку професійних і особистих якостей у підготовці хореографа є авторська педагогічна система викладача, яка в сучасних умовах є не просто новим педагогічним підходом, а принципово іншим способом організації життя студентів і педагогів. Майстерність педагога, а відповідно і якість освітнього процесу, визначається у виявленні внутрішніх мотиваційних джерел майбутнього фахівця, опорі його технічного інструментарію на смисловий світоглядний фундамент особистості, усвідомленні надзадачі професійного служіння, виробленню і розвитку індивідуального творчого стилю.

Проблемам якості підготовки у сфері хореографічної освіти присвячені роботи не багатьох авторів, зокрема, варто виділити наукові праці з питань практики В. Нікітіна [6], з питань теорії Ю. Станішевського [9], М. Погребняк [7], Т. Портнвої [8], Ю. Герасимової [2]. Питання формування системи відкритої освіти розглянуті в роботах М. Фуко, Б. Ельконіна, П. Щедровицького, В. Зінченко, В. Кременя, Е. Гусинського, Ю. Турчанінової, С. Клепко, Т. Ковальової та інших. Діяльнісний підхід в освіті розробляли А. Леонтьєв, П. Гальперін, Л. Виготський, Е. Льєнков. Незважаючи на значні досягнення в теорії і практиці виконаних досліджень за визначеною проблематикою, на нашу думку, потребує окремого вивчення питання авторських методик використання нових хореографічних практик, які мають швидкий розвиток серед хореографів Заходу й створення авторських методик українських хореографів. Швидкі темпи вивільнення тілесно-рушійних практик, синтез хореографічних стилів дають багату палітру для авторських надбань, що приведе до зростання якості підготовки фахівців сучасної хореографії.

Мета даної статті – дати узагальнений аналіз авторської методики підготовки фахівців сучасної хореографії, ефективність якої досягається в розробці і реалізації конкретних практичних прийомів і способів, адекватних прийнятій системі методологічних принципів.

Виклад основного матеріалу. Якість підготовки фахівців визначається, передусім, цілісністю підходу у формуванні методологічних підстав навчальної діяльності, системністю в реалізації розробленої освітньої програми, врахуванням індивідуальних здібностей студентів і спрямованістю на високі творчі результати. У справі виховання молоді, як відомо, важливо намітити великі цілі, орієнтуватися на великі приклади і навчитися долати великі перешкоди. Концептуальна частина освітніх програм, її стратегічна частина, озвучена розробником системи принципів, часто стають відірваними від практичної повсякденної діяльності в її реалізації. Вимовляються і пишуться правильні слова, проголошуються переконливі гасла, але вони не завжди підкріплені конкретними способами реалізації їх в практичній роботі. На наш погляд, це є однією з головних причин «недосягнення» проголошених цілей в якості підготовки фахівців.

Будь-яка освітня діяльність є авторською. Будь-який освітній стандарт і кожна навчальна базова програма реалізуються конкретними виконавцями зі своїм професійним світоглядом, власним стилем,

набором індивідуальних підходів і способів, накопичених попереднім досвідом. Збалансоване їх співвідношення із учбовим процесом та авторським творчим підходом є запорукою реалізації заявлених цілей. У цій статті маємо спробу зробити методичний самоаналіз реалізації у практичній діяльності системи принципів, що склалася з метою підготовки майстрів сучасної хореографії і реалізована автором в навчальній діяльності спочатку в Луганській державній академії культури і мистецтв, а нині розвивається на базі Харківської державної академії культури.

Сучасна хореографія за своєю сутністю є зоною пошуку, експериментів, виходу за рамки звичного. Мова сучасної хореографії близька мові часу, виражає, з одного боку, нестримність і багатогранність життя, а з іншого, бажання глибоко зануритися в сенс питання, повернути втрачені орієнтири, але в новому сучасному прочитанні. Завдання хореографа – привносити до динамічного світу красу руху людського тіла, розширювати діапазон пізнання себе через тілесний діалог з партнером, простором, Богом. З точки ж зору прагматичності – вирішувати питання недопустимості професійного вигорання, збереження тривалої робочої мобільності людей, передусім, інтелектуальної праці. У якомусь сенсі сучасна хореографія є практикою освоєння майбутнього. Таке завдання вирішується завдяки високому рівню внутрішньої свободи фахівця. Виростити вільну людину, відповідального професіонала – можливо, головне завдання системи освіти. Але вільну людину може виховати тільки вільний викладач. Хореографія і є простором свободи. Але свободою треба грамотно скористатися, направляючи її енергію на творення, а не на руйнування. Враховуючи ці настанови і будувалася авторська методика підготовки майстрів сучасної хореографії. Система принципів авторської методики, що склалася в практичній діяльності, набула реального втілення в способах, підходах, прийомах та інструментах. Досвід двадцятирічної педагогічної діяльності показав ефективність такої моделі.

Розглянемо основні принципи заявленої методики і способи їх реалізації в навчальній діяльності. Одним з найважливіших є принцип відкритості. Світ став нестримно змінюватися, об'єм інформації лавиноподібно наростає, що призвело до початку формування системи відкритої освіти. Навчальна діяльність не замикається в традиційних рамках навчальної програми і академічного простору, а виходить за межі навчального закладу, знаходячи нові нестандартні майданчики і додаткові ресурси для свого втілення. Одним з таких майданчиків для

роботи із студентами Харківської державної академії культури став сьогодні Центр сучасного мистецтва «ЄрміловЦентр», створений свого часу для активізації соціальної ролі сучасного мистецтва, підтримки культурних ініціатив, створення умов для діалогу мистецтва і суспільства. Нашою культурною ініціативою стала пропозиція створювати в просторі виставок Центру хореографічні перфоманси за тематикою виставок на основі пластичної імпровізації, в яких можуть взяти участь і випадкові відвідувачі. Така нетрадиційна практика дає майбутньому виконавцеві й хореографові потужний стимул для творчого дослідницького напрямку у формуванні свого авторського стилю. Чинник присутності поряд з тобою у межах танцю інших людей, що не є учасниками навчального процесу, чинник нового сценічного простору (зали і сходи картинної галереї, самі картини як «співрозмовники» в танці), чинник відкритості світу твоєму творчому пошуку – усе це створює насичене середовище для інтенсивного професійного розвитку.

Другим важливим принципом нашої роботи є принцип індивідуалізації: побудова для кожного студента індивідуальної освітньої траєкторії з урахуванням його здібностей, інтересів і можливостей. Педагогічним (а точніше – антропологічним) засобом реалізації принципу індивідуалізації є тьюторська технологія. Наслідуючи її канони, ми вибудовуємо логіку тьюторської дії: створення надмірного насиченого освітнього простору; організація навчальних проб; формування індивідуальних освітніх програм; тьюторський супровід цих програм; спільна рефлексія зробленого; осмислення напряму подальшого професійного зростання – масштабування. Відповідно до тьюторської технології робота із студентами вибудовується уздовж трьох векторів тьюторського розширення: соціального, предметно-культурного і антропологічного. Базовою цінністю у нашій роботі є розуміння необхідності заміни традиційної соціокультурної парадигми (від культури – до людини) на парадигму антропологічну (від людини – до культури). Такий погляд допомагає нам оцінювати наш інструментарій і технологічне забезпечення в практичній роботі на відповідність сучасному якісному рівню підготовки фахівців. Детальніше ця складова нашої роботи розглянута в доповіді міжнародної Тьюторської конференції [13].

Принцип діяльнісного підходу реалізується нами в заміні заповіді «Роби, як я сказав» на – «Роби разом зі мною». Викладач, наприклад, під час хореографічних перфомансів в «ЄрміловЦентрі» бере участь у танцювальній імпровізації на рівних із студентами, встигаючи при

цьому природно відстежувати роботу кожного з них. Знання, особливо в творчій сфері, не можна передати. Можна тільки власним прикладом запалити вогонь потягу до знань, бажання самоудосконалення, постійним пошуком шляхів розвитку хореографічної пластики.

Принцип, яким збагатило людство двадцяте століття, принцип додатковості, також відіграє важливу роль у формуванні професійного світогляду. Немає правильних і неправильних стилів і шкіл. (Є якісна і неякісна реалізація принципів). Один стиль доповнює інший, роблячи простір хореографічної творчості об'ємним і багатограним. Ця думка постійно підкреслюється нами в теоретичній і практичній підготовці студентів.

Принцип партнерства вимагає заміни суб'єкт-об'єктного підходу в роботі із студентами на суб'єкт-суб'єктний. Студенти перестають бути позбавленими голосу учасниками освітнього процесу, вони стають рівноправними партнерами, певна річ, менш досвідченими і які дотримуються шанобливої дистанції по відношенню до педагога. Ми залучаємо студентів до обговорення нових проектів, надаємо право експериментувати, займати конструктивну критичну позицію по відношенню до того, що відбувається як в роботі, так і в житті. Вступаючи в діалог, ми вчимо студентів не лише відкрито висловлювати свою позицію, але й нести відповідальність за висловлене і зроблене. Для цього в навчальному процесі організовані спеціальні форми роботи: диспути, тьюторіали, експертні сесії. Одним з варіантів такої роботи є участь студентів у підготовці Міжнародного фестивалю-конкурсу сучасних хореографічних спектаклів, який ініціювала наша громадська організація «Експериментальний танець в Україні і світі». У цьому проекті студенти набувають досвіду організаційної, пошукової і дослідницької роботи, вивчають творчість видатних хореографів сучасності, встановлюють контакти із студентами споріднених спеціальностей інших країн.

Найважливіший принцип у підготовці сучасного фахівця – принцип інноваційності. Завдання сьогоднішньої освіти – не лише передати студентам досвід попереднього покоління майстрів, але й навчити їх творчо ставитися до завдань завтрашніх, сьогодні ще невідомих. З цією метою, аналізуючи навчальні матеріали, ми вчимо студентів засвоювати не рецепти, а принципи. Не заучувати готові комбінації, а засвоювати логіку побудови хореографічного руху, використовуючи авторську систему побудови збалансованого руху через осмислену рівновагу власного тіла.

Наведені вище принципи доповнюються іншими базовими моментами в організації навчально-виховного процесу. Серед них принцип варіативності – розширення спектру освітніх можливостей і право студента на вибір у формуванні індивідуальної освітньої програми. Принцип конструктивної цілісності – організація системної цілісної програми професійного розвитку, орієнтованої на технологічний, технічний і світоглядні компоненти становлення майстра. Принцип авторства – вироблення поваги і коректного використання чужого досвіду з націленістю на формування власного індивідуального стилю. Принцип гнучкості і динамічності – відхід від стереотипного, рецептурного підходу в професійній діяльності і орієнтація на ціннісній, пошуковий характер у своїй творчості.

Велику увагу ми приділяємо формуванню високоморальних особистих якостей майбутніх хореографів. У реалізації цього завдання ми спираємося на принцип довірливості – виховання в підопічних відкритого щирого відношення один до одного, підтримка і взаємодопомога у вирішенні професійних і особистих проблем, а також принцип високої вимогливості – виховання людей з високим рівнем відповідальності за доручену справу, власну долю, стосунки з колегами.

Висновки. В умовах глибокої системної кризи у сфері освіти, в умовах переходу від традиційної підтримувальної системи навчання до системи інноваційної, системи відкритої освіти, одним з найважливіших завдань є завдання пошуку способів реалізації методологічної системи принципів нової освіти, що вже склалася, в практичну площину. Педагогічна література вже заповнена достатньою кількістю монографій, дисертацій, наукових статей, у яких теоретично викладені цілісні інноваційні системи освіти, що відповідають духу швидкозмінного життя, що носять, як того і вимагає час, випереджаючий характер, і поставили завдання зробити фахівця не виконавцем вчорашніх процедур, а творцем способів під кожне нове завдання тут і сьогодні. При цьому знаходиться дуже мало реалізованих практик, що системно і цілісно відповідають заявленим принципам, і переведеним в розряд технологій для використання іншими фахівцями.

Подальший прорив у бік підвищення якості підготовки фахівців ми бачимо в розширенні авторського підходу в освітній діяльності, що вимагатиме збільшення ступенів свободи для викладачів і організаторів навчальних закладів і центрів, більшої довіри їх професійній майстерності і посиленню особистої відповідальності за кінцевий

результат, розширенню частини варіативної складової освітніх програм. Другою важливою умовою технологізації нових способів і методів, що приведе до розширення сфери їх застосування, є підвищення рівня методологічної і методичної складових освітнього процесу, підготовки аналітиків, експертів і методистів високого рівня (підкреслюємо це, оскільки сучасна методична служба в силу причин, що склалися, не виконує завдання узагальнення і методологічного оформлення новаторського досвіду практиків).

Напрацьований нами практичний досвід підготовки фахівців сучасної хореографії на основі системи принципів, яка склалася в результаті освітньої діяльності в Луганській державній академії культури і мистецтв і Харківській державній академії культури, дозволяє говорити про його ефективність і корисність для фахівців й інших напрямів вищої школи. Зараз ми працюємо над методичним оформленням отриманого досвіду в авторську освітню технологію.

Література

1. Stogdill R. Handbook of Leadership: a survey of theory and research / R. Stogdill. – New-York : FreePress, 1974. – 613 p.
2. Герасимова И.А. Философское понимание танца / И. А. Герасимова // Вопросы философии. 1998. №4. С. 50-63.
3. Дафт Р. Л. Менеджмент / Р. Л. Дафт. – СПб.: Питер, 2003. – 832 с.: ил. – Серия: Теория и практика менеджмента.
4. Гваттерини М. Азбука балета: пер. с итал / Гваттерини Маринелла. — М.: БММ АО, 2001. — 240 с.
5. Кричевский Р. Л. Если Вы – руководитель... Элементы психологии менеджмента в повседневной работе / Р. Л. Кричевский. – М.: Дело, 1993. – 352 с.
6. Никитин В. Ю. Модерн-джаз танец: Этапы развития. Метод. Техника / В. Ю. Никитин. — М.: ИД «Один из лучших», 2004. — 414 с.
7. Погребняк М. М. Танец «модерн» у художній культурі ХХ ст.: автореф. ... канд. мистецтвозн. / М. М. Погребняк. — К.: КНУКіМ, 2009. — 19 с.
8. Портнова Т. В. Балет в ряду пластических искусств (проблемы синтеза и формы взаимодействия): лекции / Т. В. Портнова; Рос. гос. акад. хореографии. — М., 1996. — 165 с.
9. Станішевський Ю. Танець у менталітеті нації / Ю. Станішевський // Музика. — 1997. — № 3. — трав.-черв. — С. 21–22.
10. Хатчинсон Е. Словарь искусств = The Hutchinson Dictionary of the arts / Е. Хатчинсон. — М.: ТОО «Внешсигма», 1996. — 534 с.
11. Шабаліна О. М. Сучасні напрямки хореографії ХХ сторіччя та їх походження / О. М. Шабаліна // Педагогічні пошуки в галузі мистецької освіти України на межі третього тисячоліття: традиції, сучасність,

- перспективи: зб. тез за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф. — К. : ДМЦНЗКМ, 2001. — С. 197–199.
12. Шабаліна О. М. Феноменологічний підхід до танцю модерн / О. М. Шабаліна // Дні науки: зб. матеріалів за результатами проведення Днів Науки в Луганськ. держ. ін-ті культури і мистецтв (Луганськ, 11–14 квітня 2006.). — Луганськ: Луганськ-Арт. — 2006. — С. 229–234.
13. Шабалина Е. Н. Тьюторский подход в подготовке хореографов / Е. Н. Шабалина // Тьюторство в открытом образовательном пространстве и коучинг: взаиморесурсность двух профессий: сб. статей межд. научн.-практ. конф. – М. : МПГУ, 2015. – С. 49-51.

АВТОРСКИЕ МЕТОДИКИ – СОВРЕМЕННЫЙ ПУТЬ КАЧЕСТВЕННОЙ ПОДГОТОВКИ ХОРЕОГРАФОВ

Е.Н. Шабалина

В статье рассмотрен опыт практической реализации подготовки современных хореографов по авторской методике и дан анализ условий эффективной организации учебно-воспитательного процесса с соответствующими системе методологическими принципами и формами образовательной деятельности.

Ключевые слова: авторская методика, современная хореография, принцип индивидуализации, методический самоанализ, технологизация, качество образования, профессиональное мировоззрение.

AUTHOR'S METHODOLOGIES – MODERN WAY OF ORGANIZING HIGH QUALITY TRAINING OF CHOREOGRAPHERS

O.M. Shabalina

The article is devoted to the training of modern choreographers, experience for its practical realization according to the author's methodology and is given the analysis of effective organizing of the teaching and educational processes according to appropriate methodological principles and forms of the educational work.

Key words: author's methodology, modern choreography, principles of individualization, methodological introspection, technification, quality of education, professional world view.

Шабаліна Олена Миколаївна – кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри сучасної хореографії Харківської державної академії культури (м. Харків, Україна). E-mail: 0509118499@mail.ru

Shabalina Olena Mykolajivna – Candidate of Art Criticism, Associate Professor, Head of the Department of Modern Choreography, Kharkiv State Academy of Culture (Kharkiv, Ukraine). E-mail: 0509118499@mail.ru